

Krigsspil i Østersøen

Forsvaret står i disse år overfor store nedskæringer, men den primære opgave – internationale opgaver fjernt fra Danmark – er uforandret. Samtidig finder der en udvikling sted i vores nærområde, som truer forudsætninger for den gamle danske forsvars- og sikkerhedspolitik.

Af historiker Robert Petersen

Publiceret i [Berlingske](#) 10. maj 2013

Det danske forsvar fremstår i disse år som en kriseramt institution. Danmark er på vej til at trække sig ud af Afghanistan og samtidig skal Forsvaret i de kommende år spare cirka femten procent af forsvarsbudgettet. Dette kommer i kølvandet på politiske kriser, hvor Forsvarets ledelse flere gange har været under anklage for "råddenskab".

Noget, som ikke har ændret sig, er de to præmisser for dansk forsvars- og sikkerhedspolitik, som blev skabt efter Den Kolde Krig. Den ene præmis tilsiger, at Forsvarets vigtigste opgave er deltagelse i internationale operationer fjernt fra Danmark. Den operative kapacitet er ganske vist dalende (Hæren vil eksempelvis blive skåret ned fra seks til tre bataljoner), men ambitionerne er stadigvæk tårnhøje. Firkantet sagt vil Forsvaret gå fra at satse på kvantitet til at satse på kvalitet, dvs. færre konventionelle landstyrker og større satsning på specialstyrker, kampfly og på sigt droner. Det er i hvert fald teorien.

Den anden præmis er antagelsen om, at den aktivistiske udenrigspolitik fortsat er mulig, fordi der ikke er nogen trusler mod Danmark eller i vores nærområde. Danmark begyndte derfor efter 1991 at omstille Forsvaret fra at være et territorialforsvar til at være et ekspeditionskorps. Processen kulminerede med forsvarsforliget i 2004, som nedlagde de sidste rester af territorialforsvaret. De internationale operationer blev i høj grad Forsvarets eksistensberettigelse - så meget, at formanden for HKKF, Flemming Vinther, i 2010 udtalte følgende: "Vi er ikke strikket sammen til at forsvare Gud, konge og fædreland i Køge Bugt. Forsvaret har opnået professionalisme og en ekspertise i Afghanistan, og den skal vi ikke lade ruste bort."

Den første præmis er tydeligvis under pres i disse år. Det burde stå klart, at jo færre ressourcer Forsvaret har, jo mindre kan det gøre. Så sent som i 2007 kunne Forsvaret på samme tid have en bataljon udstationeret i hhv. Irak og Afghanistan. Fremadrettet kan Forsvaret højst udsende en bataljon i halvandet år. Der er blevet talt meget om, at Forsvaret skal kompensere for nedskæringerne gennem et større internationalt samarbejde ("smart defence"), men gevinsten er på nuværende tidspunkt ukendt.

Den anden præmis om et fredeligt nærområde holder tilsyneladende stadigvæk, men også her er der tegn i sol og måne på ændringer. En episode for nylig fortjener særlig opmærksomhed. I december 2012 advarede den svenske forsvarschef, Sverker Göranson, om, at det svenske militær efterhånden var så nedskåret, at det i tilfælde af et angreb kun ville være i stand til at forsvare en mindre del af Sverige i et par dage. Kort efter sygemeldte han sig med stress. Den svenske forsvarsminister Karin Enström mente ikke, at der var noget at være bekymret for og beskrev det svenske forsvar som fuldt indsatsklar. De ord kom hun hurtigt til at æde i sig igen. Langfredag 2013 gennemførte russiske bombefly angiveligt et simuleret luftangreb mod nøglemål i Sverige uden at det svenske forsvar reagerede. Tværtimod betød nedskæringer, at piloterne i det svenske flyvevåben sov, mens russiske piloter øvede sig i at bombe svensk territorium.

Hvis episoden skal forklares er det nødvendigt at begynde med Den Kolde Krigs afslutning og Sovjetunionens sammenbrud, som efterlod russerne med grænser svarende til 1500-tallets Rusland. Store landområder gik tabt,

økonomien var i kaos og det russiske militær kæmpede med at holde sammen på sig selv. Rusland var derfor ude af stand til at forhindre NATO i at blive udvidet mod øst og i 2004 blev selv de tre baltiske lande optaget i alliancen. Somme tider reagerede Rusland faktisk. Der var eksempelvis den ret oversete krise i juni 1999, hvor det russiske militær (efter NATO's luftkrig mod Serbien) sendte tropper til Kosovo i en lynaktion, der nær førte til krigshandlinger med NATO. Ordren til at angribe russerne var allerede blevet givet, men blev ikke adlydt af de britiske NATO-soldater, som skulle udføre ordren. Men generelt hverken kunne eller ville Rusland gøre noget i forhold til de vestlige lande så længe landet var svagt. Dette har formodentlig lullet de vestlige politikere ind i en falsk tryghed.

I de senere år er et styrket Rusland begyndt at presse tilbage, mens de vestlige lande uforstående har set på. Der er ingen erkendelse af, at netop fordi russiske ledere anser Sovjetunionens opløsning i 1991 for at være den største geopolitiske katastrofe i nyere tid er der et ønske om at rulle udviklingen tilbage. Et skridt er målet om at skabe en "euro-asiatisk union" med flere af de gamle sovjetiske republikker i 2015. Et andet skridt er et stærkere militært samarbejde mellem de gamle sovjetiske republikker. Rusland planlægger bl.a. at deployere både kampfly og fire bataljoner med jord til luft-missiler i Hviderusland. Der er sikkert en hel masse retorik i de russiske planer, men det er også værd at tænke på, at Rusland både kunne og ville bruge militær magt mod et pro-vestligt land som Georgien i 2008. Det er derfor tankevækkende, at Rusland i disse år afsætter store summer for at modernisere deres væbnede styrker frem til 2020.

Ikke mindst krigen mod Georgien spøjede, da Rusland i 2009 gennemførte militærøvelsen "Zapad 2009" (rettet mod Polen og de baltiske lande) og "Ladoga 2009" (rettet mod Finland). Det gjorde også indtryk, da Estland i forbindelse med en diplomatisk krise med Rusland blev ramt af et større cyberangreb i 2007. Dette fik Polen og de baltiske lande til at kræve, at NATO skulle opprioritere det traditionelle territorialforsvar jf. artikel 5 i Atlantpagten. I 2013 vil NATO derfor afholde øvelsen "Steadfast Jazz 2013" og "Baltic Host 2013", som skal øve forsvaret af de nye NATO-medlemmer i øst. Det bliver ikke sagt mod hvem, men det er jo næppe en svensk aggression der tænkes på. USA har derudover i 2012 indgået en aftale om at sælge det finske militær cirka 70 "Joint Air-to-Surface Standoff Missiles" (JASSM), som giver finnernes F18-kampfly en unik evne til at nedkæmpe de russiske luftforsvarssystemer af typen S300 og S400. USA har derved opnået to ting: Dels styrke båndene til et vigtigt ikke-NATO land og dels styrke en ellers svag flanke i forhold til de baltiske lande.

Meget af dette kunne ligne konturerne til en ny kold krig, men det bliver i så fald anderledes end Den Kolde Krig i årene 1945-1991. Verden bliver i disse år multipolar og Rusland er et af verdens nye regionale magtcentre. Rusland styres ikke længere af en messiansk ideologi og har derfor heller ikke længere et ønske om at gøre verden kommunistisk. Målet er i stedet dominans over det gamle Sovjetunionens territorier – helst med fredelige metoder, men om nødvendigt også med militær magt. USA's interesse i Europa er samtidig faldende og det amerikanske militær vil i stedet koncentrere sig om Asien. Hvis der kommer en ny kold krig vil det i høj grad være en europæisk version med minimal amerikansk deltagelse. Det amerikanske våbensalg til Finland bekræfter denne tendens, for ønsket i Washington er, at europæerne (hvad enten de er medlemmer af NATO eller ej) skal tage et større ansvar.

Er Danmark rustet til ændringerne i vores nabolag? Det enkle svar er nej. Danmark skærer ned på Forsvaret i disse år, men ønsker fortsat et uforandret internationalt engagement. Der er større interesse for begivenheder i Nordafrika eller Asien end for, hvad der står et stenkast fra Bornholm. Denne holdning vil komme under pres, hvis Rusland fortsætter med at rulle vestlig indflydelse tilbage i deres nærrområde. For det russiske nærrområde er også vores nærrområde.